

กระทำต่างๆ ของเด็กได้ นอกจากนี้เด็กยังมีโอกาสเฝ้าสังเกตลักษณะและการกระทำต่างๆ ของผู้เลี้ยงดูด้วย ซึ่งสิ่งนี้ทำให้เด็กได้เลียนแบบผู้เลี้ยงดูอีกด้วย ส่วนการที่ผู้เลี้ยงดูจะส่งเสริมหรือขัดขวางลักษณะพฤติกรรมใด ๆ ของเด็กขึ้นอยู่กับความนิยมของสังคมหรือของกลุ่มที่บุคคลนั้นเป็นสมาชิกอยู่ (ลัคคาวัลย์ เกษมเนตร. 2531 : 105)

การอบรมเลี้ยงดู หมายถึง วิธีการที่บิดามารดา หรือ ผู้ปกครองปฏิบัติต่อบุตรในลักษณะของการบำรุงรักษาเด็ก ให้มีชีวิตอยู่อย่างปลอดภัย คุ้มครองด้วยความรัก ความอบอุ่น ให้คำแนะนำสั่งสอน ให้ความช่วยเหลือ เพื่อให้เด็กมีชีวิตอยู่และเจริญเติบโตขึ้นเป็นสมาชิกของสังคมตามที่ผู้อบรมเลี้ยงดูมุ่งหวัง อีกทั้งรวมถึงอิทธิพลของขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรมต่าง ๆ ด้วย (ตติยา ทุมเสน. 2542 : 11)

กล่าวโดยสรุป การอบรมเลี้ยงดูจึงหมายถึงวิธีการที่พ่อแม่ปฏิบัติต่อบุตรหรืออบรมสั่งสอนลูก เพื่อให้ลูกได้เรียนรู้พฤติกรรมต่าง ๆ

2.2.3 รูปแบบการอบรมเลี้ยงดู

ครอบครัวเป็นกลุ่มสังคมกลุ่มแรกที่มนุษย์จะได้สัมผัส เป็นกลุ่มที่ทำหน้าที่อบรมขัดเกลาให้บุคคลหนึ่ง ๆ มีลักษณะเช่นใด เพราะทุก ๆ คน โดยเฉพาะเด็กจะมีความพร้อมที่จะเลียนแบบการกระทำของบุคคลที่อยู่ใกล้ตัวที่สุด และจะเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม หรือการกระทำของคนให้สอดคล้องกับ สภาพแวดล้อมของครอบครัว บุคคลที่อยู่ในครอบครัวที่สำคัญที่สุดคือพ่อแม่ จึงมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมในอนาคตของเด็กทุกคน

ปุมรอย (D.K. Pumroy อ่างใน สถิต วงศ์สวรรค์. 2529 : 117-118) กล่าวถึงการเลี้ยงดูเด็กแบบต่างๆ ที่มีอิทธิพลต่อลักษณะของเด็ก เช่น

1. ประเภทรักจนเหลือเป็นประเภทอบรมเลี้ยงดูแบบให้เด็กเป็นศูนย์กลางสำคัญเด็กได้รับความรัก การเอาใจและตามใจอย่างมาก (จนเกินสมควร) บิดามารดาพาไปเที่ยวสวนกุหลาบเป็นประจำ ชื่อของให้เด็กโดยไม่มีเหตุผลจำเป็น เด็กจะไม่ได้รับการฝึกให้ขยันคิดด้วยตนเอง ไม่เคยถูกฝึกให้ทำในสิ่งแปลกใหม่ (ความคิคริเริ่ม) ไม่มีความรับผิดชอบในสิ่งใด เด็กจะไม่ได้รับมอบหมายหน้าที่ให้ทำงานในบ้าน เมื่อบังคับเด็กจะหาวิธีหลีกเลี่ยงหรือเอาชนะจนได้ทุกครั้ง

2. ประเภทเข้มงวด อบรมเลี้ยงดูเด็กให้เชื่อฟังอย่างเคร่งครัด ต้องอยู่ในกรอบเด็กจะรู้สึกว่าการไม่ทำตามคำสั่งผู้เลี้ยงดูจะมีความผิด ต้องถูกลงโทษ บิดา มารดา จะมีกฎเกณฑ์ให้เด็กอย่างแน่ชัด และลงโทษเด็กอย่างยุติธรรม สมเหตุสมผลเสมอ บิดามารดาจะพยายามผลักดันให้เด็กมีความสามารถเกินธรรมชาติของเด็ก ทำให้เด็กพัฒนาไปเร็วกว่าอายุ

ขึ้นกับ ความรู้สึกทางลบของพ่อแม่ที่มีต่อเด็กมากกว่า เกี่ยวกับการทำผิดของเด็กบิดามารดามีทัศนคติไม่ดีต่อเด็ก มีความรู้สึกว่าคุณของตนเป็นคนที่ไม้อาจแก้ไขให้ดีขึ้นได้

4. ประเภททะนุถนอมแบบไขในหิน คือ คอยสอดส่องดูแลบุตรอย่างใกล้ชิดตลอดเวลา ทำทุกสิ่งทุกอย่างให้บุตร โดยไม่ให้บุตรทำงานใดๆ ทั้งสิ้น เกรงบุตรจะลำบาก คิดว่าการทุ่มเทความรักเป็นหน้าที่ แม้เด็กจะโตมากพอ และสามารถทำเองได้แล้ว เด็กก็ไม่มีโอกาสได้ทำอะไรด้วยตนเอง เช่น กินอาหาร อาบน้ำ ไปโรงเรียนเอง เป็นต้น บิดา มารดากลัวว่าเด็กจะได้รับอันตรายต่างๆ

เฮอริเบิร์ท ซิมมอน (Herbert Simon 1947 อ้างใน สถิต วงศ์สวรรค์ 2529 : 118-119) ได้ศึกษาวิธีการ อบรมเลี้ยงดูที่มีผลต่อบุคลิกภาพเด็กพบว่า

1. พ่อแม่ที่ปล่อยปละละเลย จะทำให้บุตรมีลักษณะเป็นคนก้าวร้าว ชอบพูดปด เจ้าคิดเจ้าแค้น หนีโรงเรียน ลักเล็กขโมยน้อย หยาบคาย
2. พ่อแม่ที่ประคบประหงมบุตรเกินไป บุตรจะมีลักษณะเป็นคนเอาแต่ใจตัวเองไม่มีความมั่นใจในตัวเอง ไม่ให้ความร่วมมือพึ่งตนเองไม่ได้
3. พ่อแม่ที่มีอำนาจเหนือบุตร บุตรจะสุภาพ เรียบร้อย เจ้าระเบียบ อยู่ในโอวาท สงบเสงี่ยม สามารถปรับตัวเข้ากับผู้ใหญ่ได้ดี
4. พ่อแม่ที่ยอมจำนนต่อบุตร บุตรขาดความรับผิดชอบ ไม่อยู่ในโอวาท เห็นแก่ตัว คือทำอะไรตามใจชอบของตัวเอง

นอกจากนั้น ยังมีผู้วิจัยพบว่า หากเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย คือ ให้อิสระแก่เด็กอย่างเหมาะสมพบว่าเด็กที่ถูกเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตยสามารถปรับตัวได้ดีกว่าเด็กที่ถูกเลี้ยงดูแบบปล่อยปละละเลย ความคิดริเริ่มสูงกว่าเด็กที่ถูกเลี้ยงดูแบบอื่นๆ (ถัน แพรเพชร.2517) และมีความเชื่อมั่นในตนเองสูงกว่าเด็กที่ถูกเลี้ยงดูแบบเข้มงวดกวดขัน ขณะที่ ประพันธ์ สุทธาวาส (2519) พบว่า เด็กที่ถูกเลี้ยงดูแบบถูกทอดทิ้ง และแบบคุ้มครองมาก มีความก้าวร้าวไม่แตกต่างกัน แต่มีความก้าวร้าวมากกว่าเด็กที่ถูกเลี้ยงดู แบบประชาธิปไตย

แนวคิดของเอกสารต่างๆ ที่กล่าวมา ชี้ให้เห็นว่าวิธีการของการเลี้ยงดูเด็กมีผลต่อการแสดงพฤติกรรมของเด็กมาก ซึ่งจากแนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบของการเลี้ยงดูเด็กที่หลากหลายเหล่านี้ ดวงเดือน พันธุมนาวิณ ได้ทำการวิจัยหลายครั้ง และได้จัดกลุ่มและสรุปแบบการเลี้ยงดูที่สามารถระบุว่าส่งผลถึงพฤติกรรมของเด็ก ได้อย่างเป็นแบบแผน 5 รูปแบบ การเลี้ยงดูแบบรัก-สนับสนุน การเลี้ยงดูแบบใช้เหตุผลมากกว่าอารมณ์ การเลี้ยงดูแบบควบคุมน้อยมากกว่าควบคุมมาก การเลี้ยงดูแบบลงโทษทางจิตมากกว่าทางกายและการเลี้ยงดูแบบให้พึ่งตนเองเร็ว (ดวงเดือน พันธุมนาวิณ. 2520) รายละเอียดของการเลี้ยงดูแต่ละแบบมีดังนี้ (สุวรรณณี ทองรัมย์ภากุล. 2539 : 33-38)

แบบที่ 1 การอบรมเลี้ยงดูแบบรักสนับสนุนมาก-น้อย

คือ การที่บิดามารดารายงานว่าในการปฏิบัติต่อบุตร คนได้แสดงความรักใคร่ เอาใจใส่ สนใจทุกข์สุขบุตรของคนมากเพียงใดมีความใกล้ชิดกับบุตรโดยคนได้กระทำกิจกรรมต่างๆ ร่วมกับบุตรมากน้อยเพียงไร นอกจากนั้นยังเกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์สนับสนุนช่วยเหลือ และการให้ความสำคัญแก่บุตรด้วย การอบรมเลี้ยงดูแบบรักสนับสนุนมากนี้ เป็นการให้ในสิ่งที่บุตรต้องการทั้งสิ้น ฉะนั้นบิดามารดาที่เลี้ยงดูบุตรด้วยวิธีนี้ จึงเป็นผู้ที่บุตรรักและบุตรเห็นความสำคัญของบิดามารดา ซึ่งจะทำให้บุตรยอมรับ การอบรมสั่งสอนต่างๆ ของบิดามารดาได้โดยง่าย และยอมรับบิดามารดาเป็นแบบอย่างโดยไม่รู้ตัว

การอบรมเลี้ยงดูแบบรักสนับสนุนนี้ เป็นพื้นฐานสำคัญในการที่บิดามารดาจะสามารถถ่ายทอดลักษณะต่างๆ ไปสู่เด็ก ซึ่งตามทฤษฎีพัฒนาการอารมณ์สังคมของอีริกสันกล่าวว่าถ้าเด็กทารกได้รับความสุขความพอใจจากการดูแลอย่างใกล้ชิดของมารดาตั้งแต่แรกเกิด เด็กจะเกิดความรู้สึกรักใคร่ไว้วางใจมารดา และเมื่อโตขึ้นจะแผ่ขยายความรู้สึกรักใคร่ไว้วางใจนี้ไปยัง ผู้อื่นและสภาพแวดล้อมที่แปลกใหม่ ทำให้เด็กสามารถปรับตัวได้ดีระยะต่อมา ซึ่งเกี่ยวข้องกับการมีสุขภาพจิตที่ดีของเด็กโดยตรง

แบบที่ 2 การอบรมเลี้ยงดูแบบใช้เหตุผลมากกว่าอารมณ์

คือ การที่บิดามารดาได้อธิบายเหตุผลให้แก่บุตร ในขณะที่มีการส่งเสริมหรือขัดขวางการกระทำของบุตรหรือลงโทษบุตร นอกจากนั้นบิดามารดาที่ใช้วิธีการนี้ยังให้รางวัลและ ลงโทษบุตรอย่างเหมาะสมกับการกระทำของบุตรมากกว่าที่จะปฏิบัติต่อบุตรตามอารมณ์ของตน การกระทำของบิดามารดาจะเป็นเครื่องช่วยให้บุตรได้เรียนรู้และรับทราบถึงสิ่งที่ควรและไม่ควรกระทำ นอกจากนั้นยังช่วยให้บุตรสามารถจะทำนายว่าคนจะได้รับรางวัลหรือ โดนลงโทษจากบิดามารดา หลังจากที่ตนกระทำพฤติกรรมต่างๆ แล้วมากน้อยเพียงใด

การอบรมเลี้ยงดูแบบใช้เหตุผลนี้เดิมมีหลายความหมาย เช่น หมายถึงการที่บิดามารดาบอกให้เด็กทราบว่าพฤติกรรมนั้นๆ เป็นพฤติกรรมที่พึงปรารถนาหรือไม่ นอกจากนั้นยัง หมายถึง การชี้แจงให้เด็กทราบถึงผลดี และผลเสียที่เกิดจากกระทำของเด็กซึ่งส่งผลกระทบต่อบิดามารดาหรือหรือผู้อื่น ต่อมาภายหลังวิธีนี้จึงหมายถึงการใช้เหตุผลในการส่งเสริมหรือขัดขวางพฤติกรรมของเด็ก และมีการลงโทษ หรือให้รางวัลอย่างเหมาะสมกับพฤติกรรมของเด็กด้วยอาจกล่าวได้ว่าการอบรมเลี้ยงดูแบบใช้เหตุผลนั้น ในปัจจุบันเป็นมิติที่มีความหมายกว้างขวางกว่าที่เคยใช้มาแต่เดิม

แบบที่ 3 การอบรมเลี้ยงดูแบบลงโทษทางจิตมากกว่าทางกาย

คือ การที่บิดามารดาปฏิบัติต่อเด็กทางด้านการลงโทษเมื่อเด็กทำผิด โดยอาจใช้การลงโทษทางกาย เช่น การเข็นตี และทำให้เจ็บกายด้วยวิธีการต่างๆ หรือการลงโทษทางจิต เช่น คำว่า ทำท่าไม่พอใจ และเมินเฉย เป็นต้น

การลงโทษเมื่อเด็กทำผิดนี้เป็นสิ่งที่นักจิตวิทยาได้ศึกษามานาน โดยการวิจัยเรื่องแรกๆ ทางด้านการอบรมเลี้ยงดูที่เกี่ยวข้องกับจิตใจและพฤติกรรมเด็ก ได้เน้นความสำคัญของวิธีการที่บิดามารดาใช้ลงโทษเด็กเป็นอันดับแรก การลงโทษที่ได้มีการศึกษากันนั้นมีหลายวิธี เช่น การใช้อำนาจบังคับ โดยการลงโทษทางกาย การใช้วาจาคว่ำ การริบวัตถุสิ่งของ การงดแสดงความรักใคร่เมตตา การตัดสิทธิต่างๆ เป็นต้น อาจแบ่งวิธีการลงโทษออกได้เป็น 2 ประเภท คือการลงโทษทางกาย และการลงโทษทางจิต

การลงโทษเด็กโดยเฉพาะการทำให้เจ็บทางกาย เป็นวิธีการปรับพฤติกรรมที่บิดามารดามักใช้อย่างจงใจ ใช้มากและใช้บ่อยกว่าการให้รางวัลเมื่อเด็กทำความดี ซึ่งครอบครัวไทยที่เชื่อถือสุภาษิตโบราณว่า รักวัวให้ผูก รักลูกให้ตี มักจะใช้วิธีการลงโทษทางกายเพื่อยับยั้งพฤติกรรมไม่พึงประสงค์ของบุตร ซึ่งจะก่อให้เกิดผลเสียต่อเด็กมาก เพราะสอนให้เด็กก้าวร้าว รังแก ข่มเหงผู้อื่นอ่อนแอกว่า ทำให้เด็กเกลียดกลัว ผู้ลงโทษ และหลีกเลี่ยงสถานการณ์ที่เกี่ยวข้องกับเด็กที่เคยถูกลงโทษทางกายนั้น ส่วนการลงโทษทางจิตให้ผลดีในการเสริมสร้างจริยธรรมของเด็กอยู่บ้าง

อย่างไรก็ตาม งานวิจัยของควงเคื่อน พันธุมนาวิณ และบุญยิ่ง เจริญยิ่ง (2518) กล่าวถึง กรณีที่หากเด็ก กระทบความดีแล้วพ่อแม่เพิกเฉย ไม่รู้ไม่เห็นต่อการทำความดีของเด็ก มีผลเท่ากับการลงโทษเด็ก และทำให้เด็กไม่ทราบว่าการกระทำนั้นเป็นสิ่งที่ดี ควรทำซ้ำอีกหรือไม่ ได้เสนอแนะว่าควรให้รางวัลเมื่อเห็นเด็กทำความดี และให้อย่างสม่ำเสมอจนกระทั่งโต

แบบที่ 4 การอบรมเลี้ยงดูแบบควบคุมน้อยมากกว่าควบคุมมาก

การอบรมเลี้ยงดูแบบควบคุมมาก หมายถึง การออกคำสั่งให้เด็กทำตามแล้วให้ผู้ใหญ่คอยตรวจตราใกล้ชิดว่าเด็กทำตามที่คนต้องการหรือไม่ ถ้าเด็กไม่ทำตามก็จะลงโทษเด็ก ส่วนการควบคุมน้อย หมายถึง การปล่อยให้เด็กรู้สึกตัดสินใจเองว่าควรทำหรือไม่ควรทำสิ่งใดและเปิดโอกาสให้เด็กเป็นตัวของตัวเองบ้าง โดยไม่เข้าไปยุ่งเกี่ยวกับเด็กมากนักซึ่งการเลี้ยงดู 2 แบบนี้ เหมาะสมที่จะใช้กับเด็กในแต่ละวัยและเพศ การอบรมเลี้ยงดูแบบควบคุมมากนั้นมีประโยชน์ต่อเด็กเล็กจนถึง วัยรุ่นตอนต้น และมีประโยชน์ต่อเด็กหญิงมากกว่าเด็กชาย การศึกษากับเด็กเล็กมักพบประโยชน์ของการอบรมเลี้ยงดูแบบควบคุมในปริมาณค่อนข้างสูง ส่วนวัยรุ่นตอนกลางตั้งแต่อายุ 15 ปีขึ้นไปพบประโยชน์ของการอบรมเลี้ยงดูแบบควบคุมในปริมาณน้อย ผลการวิจัยที่แสดงว่าการอบรมเลี้ยงดูแบบควบคุมมากมีประโยชน์ต่อเด็กเล็กจนถึงระยะวัยรุ่นตอนต้นนั้น มีปรากฏเช่นเดียวกันในประเทศไทย กล่าวคือวัยรุ่นไทยตอนต้นที่ถูกควบคุมมากเป็นผู้ที่มีความซื่อสัตย์ สัมมาคารวะ เอื้อเฟื้อ กตัญญูและยึดถือบาปบุญ มากกว่าเด็กที่ได้รับการควบคุมน้อยอย่างเด่นชัด แต่ก็พบเช่นกันว่าวัยรุ่นที่ได้รับการควบคุมน้อยมีวินัยทางสังคมสูงกว่าวัยรุ่นที่ได้รับการควบคุมมาก อย่างไรก็ตาม การที่พ่อแม่ใช้การควบคุมสูงในปริมาณเท่าที่จำเป็นเพื่อให้ลูกเชื่อฟังและไม่ควบคุมในปริมาณที่มาก

ว่าวัยรุ่นที่ได้รับการควบคุมน้อยมีวินัยทางสังคมสูงกว่าวัยรุ่นที่ได้รับการควบคุมมาก อย่างไรก็ตาม การที่พ่อแม่ใช้การควบคุมลูกในปริมาณเท่าที่จำเป็นเพื่อให้ลูกเชื่อฟังและไม่ควบคุมในปริมาณที่มากเกินไปจะทำให้เด็กมีจริยธรรมสูงสุด การควบคุมในปริมาณที่มากเกินไปในวัยรุ่นตอนกลาง อาจทำให้เด็กมีสุขภาพจิตเสื่อมและก้าวร้าวได้มาก

แบบที่ 5 การอบรมเลี้ยงดู แบบให้พึ่งตนเอง

การอบรมเลี้ยงดูแบบให้พึ่งตนเองเร็ว หมายถึง การเลี้ยงดูที่พ่อแม่เปิดโอกาสให้เด็กได้ทำกิจกรรมต่าง ๆ ในชีวิตด้วยตนเอง ซึ่งจะ让孩子พึ่งตนเองได้เร็ว ไม่ต้องพึ่งผู้อื่นมากและนานเกินไป

2.2.4 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการอบรมเลี้ยงดูเด็ก

อุษา ศรีจินดารัตน์ (2533 : อ้างในเสาวภา เบ็ญจพันธุ์ทวี : 21) ได้ศึกษานักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 4 และ 6 และนักเรียนอาชีวศึกษาในชั้นที่เทียบเท่ากัน ในภาคใต้ จำนวน 480 คน มีอายุเฉลี่ย 17.06 ปี จากการวิเคราะห์ความแปรปรวนของคะแนนเอกลักษณ์แห่งอีโก้ ตามระดับของการอบรมเลี้ยงดูแบบรักสนับสนุนปรากฏว่า คะแนนเอกลักษณ์แห่งอีโก้ของนักเรียนแปรปรวนไปตามตามระดับการเลี้ยงดู แบบรักสนับสนุนในกลุ่มนักเรียนโดยรวม และในนักเรียนกลุ่มย่อยอีกหลายกลุ่ม โดยพบว่า นักเรียนที่รายงานว่า ได้รับการ อบรมเลี้ยงดู แบบรักสนับสนุนมาก มีคะแนนเอกลักษณ์แห่งอีโก้สูงกว่านักเรียนที่รายงานว่าได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบนี้น้อย และพบผลเช่นเดียวกันนี้ว่าการอบรมเลี้ยงดูแบบรักสนับสนุนมาก มีความสำคัญต่อพัฒนาการของเอกลักษณ์แห่งอีโก้ในนักเรียนอาชีวศึกษาแต่ไม่พบเช่นนี้ในนักเรียนสามัญศึกษา และพบผลดังกล่าวในนักเรียนที่อายุมาก (18-21 ปี) แต่ไม่พบผลในนักเรียนกลุ่มอายุน้อย (15-17 ปี)

เดโช สวานานนท์ (2510 : 67-68) กล่าวถึงการอบรมเลี้ยงดูของพ่อแม่ ในลักษณะต่าง ๆ ซึ่งมีผลกระทบต่อบุคลิกภาพของลูกดังนี้

1. พ่อแม่ละเลยไม่เอาใจใส่ลูก ย่อมทำให้ลูกมีความรู้สึกไม่ปลอดภัยทางอารมณ์ รู้สึกชีวิตว้าเหวไม่มั่นคง และมักจะส่งผลให้มีพฤติกรรมในรูปแบบของการปฏิเสธ เป็นคนที่ขาดความรักทั้งยังให้ความรักแก่ใครไม่เป็นด้วย

2. พ่อแม่ที่ปกครองคุ้มครองด้วยการบังคับ ออกคำสั่งอยู่ตลอดเวลา จะทำให้ลูกคนนั้นขาดความริเริ่ม ขาดความเชื่อมั่นในตัวเอง มีแนวโน้มที่จะต้องพึ่งผู้อื่นอยู่ตลอดเวลา และเป็นผู้ที่ยอมคนตลอด

3. พ่อแม่ทะเลาะเบาะแว้งกันเป็นประจำ หรือหย่าร้างกัน ลูกจะมีความกระวนกระวายใจ มีความเครียด มีความรู้สึกไม่ปลอดภัย ไม่มั่นใจในตัวเอง มองโลกในแง่ไม่รื่นรมย์และขาดแบบฉบับในการสร้างเสริมลักษณะของตนด้วย

5. พ่อแม่ที่มีศีลธรรมหย่อนยาน ลูกจะพลอยเป็นผู้มีศีลธรรมหย่อนยานไปด้วย มีทัศนคติที่สังคมไม่ปรารถนา และอาจจะเป็นผู้มีปัญหาของสังคมในที่สุด

นิภา นิธยาชน (2520 : 262) กล่าวถึงการอบรมเลี้ยงดูในครอบครัวว่า มีบทบาทสำคัญยิ่งต่อสุขภาพจิตของบุตร รูปแบบความสัมพันธ์ภายในครอบครัวที่ทำให้บุตรมีสุขภาพจิตเสื่อมคือ ครอบครัวที่รักหรือ ปกป้องบุตรมากเกินไป ปฏิเสธหรือไม่ยอมรับบุตร ควบคุม หรือปล่อยปละละเลยบุตรมากเกินไป ความสัมพันธ์เช่นนี้ทำให้บุตรขาดความเชื่อมั่นในตนเอง มีปัญหาในการปรับตัว มีพฤติกรรมที่แสดงให้เห็นว่าบุคลิกภาพแปรปรวน หรือเป็นโรคจิต โรคประสาท บางคนก้าวร้าว เจ้าอารมณ์ ชอบข่มคนอื่น บางคนซึมเศร้า ส่วนความสัมพันธ์ภายในครอบครัวที่ทำให้บุตรมีสุขภาพจิตดี คือครอบครัวแบบประชาธิปไตย รูปแบบของความสัมพันธ์เช่นนี้ ทำให้บุตรมีความเชื่อมั่นในตนเอง เคารพตนเอง เคารพผู้อื่นและมีความรับผิดชอบ

สุรางค์ จันทน์เอม (อ้างใน ปณินันท์ สกฤตทอง. 2531 : 21) กล่าวว่าครอบครัวที่สงบสุข ย่อมเป็นที่ก่อกำเนิด สุขภาพจิตดีให้แก่สมาชิกในครัวเรือน เด็กในสังคมไทยมักได้รับการอบรมเลี้ยงดูจากมารดาที่มีความใกล้ชิดกับมารดา หากมารดาอยู่ในสภาพที่ไม่สามารถอบรมเลี้ยงดูเด็กได้ ไม่สามารถให้ความรัก ความอบอุ่นแก่เด็กแล้ว ในกรณีที่เด็กไม่มีคนรอบข้างอื่นใดที่จะหยิบยื่นความรัก ความเอาใจใส่และความอบอุ่นให้แล้ว เด็กจะมีแนวโน้มที่จะเกิดปัญหาสุขภาพจิตขึ้นได้

มุสเซน (Mussen. 1963 :193 อ้างใน นันทา แทนธานี. 2534 : 29) กล่าวว่า การอบรมเลี้ยงดูในระยะต้นของชีวิตควรมีพื้นฐานของความรักและความอบอุ่นเป็นสำคัญ และเมื่อเด็กโตขึ้นเขาจำเป็นต้องได้รับสิ่งแวดล้อมที่จะสร้างเสริมพัฒนาการของเขาให้กว้างออกไป สภาพแวดล้อมเด็กและทัศนคติของพ่อแม่มีอิทธิพลต่อเด็กมาก โดยเฉพาะแบบแผนของครอบครัวและวิธีการอบรมเลี้ยงดู รวมทั้งพฤติกรรมที่พ่อแม่ปฏิบัติต่อเด็กมีส่วนเกี่ยวข้องกับการพัฒนาการของเด็กโดยตรงทั้งสิ้น การเรียนรู้ทางสังคมครั้งแรกของเด็กเกิดที่บ้าน จากการมีความสัมพันธ์กับสมาชิกในครอบครัว

ทัศนาก ทองภักดี (2528 : 33) ได้ทำการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการอบรมเลี้ยงดู แบบใช้เหตุผลกับความเชื่ออำนาจในตนของวัยรุ่นไทยในกรุงเทพฯ ซึ่งกำลังเรียนอยู่ในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 พบว่าวัยรุ่นที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบใช้เหตุผลมาก มีความเชื่ออำนาจในตนมากกว่าเด็กที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบใช้เหตุผลน้อย อย่างเด่นชัด ซึ่งสอดคล้องกับการวิจัยของ ดวงเดือน พันธุมนาวัน และคณะ (2529) ในเรื่องการควบคุมสื่อมวลชนของครอบครัวกับจิตลักษณะของเยาวชนไทย ซึ่งพบว่าความเชื่ออำนาจภายในตนมีความสัมพันธ์กับการ ถูกอบรมเลี้ยงดูแบบใช้เหตุผลของเด็กทุกกลุ่ม แต่มีบางกลุ่ม เช่น กลุ่มเด็กชนบท และเด็กที่มาจากครอบครัวฐานะต่ำ มีความสัมพันธ์ค่อนข้างต่ำ อาจจะเป็นเพราะเด็กทั้ง 2 กลุ่มนี้ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบใช้เหตุผลในปริมาณที่น้อยกว่ากลุ่มอื่นๆ

จากเอกสาร แนวคิด และงานวิจัยที่กล่าวมา จะเห็นได้ว่า การอบรมเลี้ยงดู เป็นเรื่องสำคัญยิ่งที่จะหล่อหลอมให้เด็กวัยรุ่นเจริญเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีสุขภาพจิตดี การให้ความรัก ความอบอุ่น การเอาใจใส่ตั้งแต่แรกเกิด จะช่วยให้เด็กเจริญเติบโตทางร่างกาย จิตใจ และสามารถปรับตัวให้เข้ากับสังคมและ สิ่งแวดล้อมได้ ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษา การอบรมเลี้ยงดูทั้ง 4 แบบ ว่ามีความสัมพันธ์กันอย่างไร เพื่อเป็นแนวทางให้ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการอบรมเลี้ยงดูเด็ก ดูแลเด็กให้ผ่านพ้นระยะวิกฤติแห่ง การพัฒนาการของวัยรุ่นให้บรรลุผลสำเร็จ

2.3 แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับสัมพันธ์สภาพในครอบครัว

2.3.1 ทฤษฎีสัมพันธภาพระหว่างบุคคล

แฮร์รี สแตค ซัลลิแวน (Harry Stack Sullivan อ้างในศรีเรือน แก้วกังวาล 2529 : 63 – 73) กล่าวว่า บุคลิกภาพของมนุษย์เป็นผลพวงมาจากสัมพันธ์ภาพระหว่างบุคคล โดยเขาเชื่อว่ามนุษย์อยู่ภายใต้อิทธิพลของความสัมพันธ์กับผู้อื่นตั้งแต่แรกเกิด จนกระทั่งจนถึงวาระสุดท้าย มนุษย์จะมีการกระทำใด ๆ ก็ตามถ้าเพื่อที่จะได้ความสัมพันธ์ระหว่างตนกับผู้อื่นเป็นไปด้วยความราบรื่น หรือเป็นไปตามที่ตนเองต้องการ ซึ่งในวัยเด็กความสัมพันธ์กับพ่อแม่จะเป็นสิ่งสำคัญที่สุด เมื่อเติบโตขึ้นก็จะขยายไปสู่การมีความสัมพันธ์เพื่อน ครู เพื่อนร่วมงาน ฯลฯ ต่อไป โดยซัลลิแวน แบ่งขั้นตอนพัฒนาการด้านสัมพันธ์ภาพกับบุคคลอื่น ของมนุษย์เป็น 7 ขั้น ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ระยะวัยทารกแรกเกิดจนถึงระยะที่ทารกสามารถฟังและพูดภาษาได้รู้เรื่อง พฤติกรรมต่างๆ ในระหว่างนี้ทำให้เด็กต้องมีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับพ่อแม่ผู้เลี้ยงดู ทำที่ใด ความสัมพันธ์ของบุคคลเหล่านั้นต่อเด็ก อาจทำให้เด็กมีทั้งความสุขทางกายสบายใจ หรือก่อให้เกิดความรู้สึกวิตกกังวล เด็กทารกรับรู้การสัมผัสและต้อง อันอ่อนโยนหรือหยาบกระด้าง น้ำเสียงที่แสดงความรักใคร่เอ็นดูหรือหงุดหงิด ชิงชัง ฯลฯ สิ่งต่างๆเหล่านี้ มีผลทางบวกหรือลบต่อลักษณะบุคลิกภาพของเด็ก

ในระยะนี้เด็กค่อยๆ เรียนรู้จักสิ่งแวดล้อมรอบตัวและเริ่มรู้จักแยกแยะตัวเองออกจากสิ่งแวดล้อมรอบตัว ทีละเล็กทีละน้อย

ขั้นตอนที่ 2 ระยะวัยเด็ก เป็นช่วงเวลาที่เด็กรู้จักนึกคิดและสื่อสารด้วยระบบสัญลักษณ์ (Symbolic period) ซึ่งมักเป็นภาษาด้อยคำ ความสามารถทางภาษา ขยายวงความคิดและความสัมพันธ์กับ ผู้อื่นอย่างไพศาล กลุ่มสังคมของเด็กขยายจากพ่อแม่ผู้เลี้ยงดูไปยังเพื่อนอื่นๆร่วมด้วย และบุคคลอื่นนอกแควดวงครัวเรือนเด็กรู้จักแยกแยะตนเองจากพ่อแม่และสิ่งแวดล้อมรู้จักว่าตน “เป็นคนคนหนึ่ง” “เพศชายหรือเพศหญิง” “ชอบไม่ชอบอะไร” “ชอบใครและไม่ชอบใคร” “ใครชังและชอบตน” “ตนเองมีนิสัยอย่างไร” เด็กเริ่มเรียนรู้สังคม นอกครอบครัวนั้นแตกต่างจาก

สังคมในครัวเรือนของคนในช่วงเวลานี้เป็นระยะเวลาที่เด็กเข้าใจ ความเกลียดชัง ความใจร้าย ตามความหมายอย่างแท้จริง ถ้าหากเด็กคนใดได้พบกับสภาพเช่นนี้จากสังคมรอบด้านมากๆ เด็กก็จะถดถอยไปสู่โลกความเป็นทารก เช่น (พูดไม่ชัด ปัสสาวะรดที่นอน ชอบเล่นคนเดียว เก็บตัว ซื่อายติดพ่อแม่อย่างเหลือเกิน แม้ที่สุดจนกล้วคนนอกบ้าน (ถ้าลักษณะเช่นนี้เกิดขึ้นอาจมีวิธีแก้หลายวิธี เช่นนิทาน การ์ตูน การเล่น เหล่านี้ เป็นวิธีที่ช่วยแก้ผลร้ายดังกล่าวได้)

เนื่องจากเป็นระยะที่เด็กรู้จักลักษณะประจำเพศของคน จึงเป็นระยะที่รู้ว่า รู้เขา เด็กเริ่มเล่นการเล่นที่คล้ายตามนิสัยตามนิสัยทางเพศของคน เช่น เด็กหญิงเล่นเป็นแม่ เด็กชายเล่นเป็นพ่อ ฯลฯ

ขั้นตอนที่ 3 วัยก่อนวัยรุ่น เป็นระยะเด็กเข้าโรงเรียนชั้นประถม ชีวิตทางสังคมของเด็กกว้างขวางออกไปอีก เด็กเรียนรู้บทบาททางสังคมของคนในวงกว้าง ต้องหัดรู้จักเคารพกฎเกณฑ์ของโรงเรียน เคารพวินัยของสังคม ประพฤติตนอยู่ในกรอบ วัฒนธรรม ประจำสังคมที่ตนสังกัด หัดเรียนรู้อยู่ร่วมกับคนอื่นนอกครัวเรือนเรียนรู้เป็นหมู่พวก เด็กๆ เริ่มมองเห็นลักษณะโครงสร้างสังคม และวัฒนธรรมประจำสังคม เด็กมีพฤติกรรมคล้ายตามอิทธิพลของเพื่อน คำวิพากษ์วิจารณ์จากเพื่อน และผู้ใหญ่ในเวลาเดียวกันก็เริ่ม รู้จักวิพากษ์วิจารณ์ คุณลักษณะใจตนเองและบุคคลอื่นมีผู้ใหญ่เป็นจำนวนมาก ที่พัฒนาการของเขาหยุดชะงักอยู่ในขั้นตอนที่ 3 เท่านั้น

ขั้นตอนที่ 4 วัยแรกรุ่น เป็นระยะที่บุคคลรู้จักความเห็นคนเป็นศูนย์กลาง (Ego centric) เพื่อสร้างไมตรีจิตอันสนิทสนมกับเพื่อน (Intimate friend) โดยเฉพาะกับเพื่อนเพศเดียวกัน พัฒนาการความสนิทสนมกับเพื่อนนี้เป็นพัฒนาการที่สำคัญมาก คือการเป็นคนที่มีความสุขและมีสุขภาพจิตดี ไมตรีจิตกับเพื่อนร่วมเพศนี้จะพัฒนาไปสู่ไมตรีจิตกับเพื่อนต่างเพศและบุคคลอื่นๆ การสมาคมในวัยรุ่นวัยผู้ใหญ่ ถ้าบุคคลไม่สามารถพัฒนาคุณสมบัตินี้ เขาจะกลายเป็นคนเหงาหงอยไร้ความสุข ไม่สามารถคบหาใครๆ ได้อย่างคลั่งมึนทั้งกับคนในครอบครัวและนอกครัวเรือนคุณสมบัติของความสนิทสนมได้แก่มีความรักใคร่ ผูกพัน การเปิดเผยความลับแก่กันและกัน การมีความเชื่อถือไว้วางใจนิยมยกย่องซึ่งกันและกัน และการร่วมทุกข์ร่วมสุขกัน

ขั้นตอนที่ 5 วัยรุ่นตอนต้น ระยะนี้เด็กมีความสนใจเรื่องเพศ และ “ความสัมพันธ์กับเพศตรงข้าม” ทั้งในกิจกรรมประจำวันตามความเป็นจริงและตามที่นึกฝันเอาเอง (Sexual fantasy) การพัฒนาทฤษฎีทางเพศ เป็นปัจจัยสำคัญให้วัยรุ่นเน้นความสนใจเรื่องราวทางเพศ ชลติแวนอธิบายว่าแม้เรื่องทางเพศเป็นเรื่องที่เด็กมีความใคร่รู้และปรารถนาจะมีกิจกรรมทางเพศในแง่มุมต่าง ๆ แต่ก็มักเป็นเรื่องที่ทำให้วัยรุ่นกลุ่มและสับสนใจ เพราะความต้องการเกี่ยวกับเรื่องนี้มักจะนำไปสู่ความขัดแย้งกับบิดา มารดาผู้ปกครอง กฎเกณฑ์ทางสังคมและวัฒนธรรม รวมทั้งเพื่อนร่วมวัยร่วมเพศ และต่างเพศในบางครั้งคราว เมื่อสิ้นสุดระยะนี้ เด็กควรมีวุฒิภาวะเกี่ยวกับเรื่องความสัมพันธ์เชิงสังคมกับเพศตรงข้าม ได้แก่ มีความสามารถในการสร้างความสัมพันธ์อันสนิทสนมกับเพศตรงข้าม

ซัลลิแวนอธิบายว่า ข้อขัดแย้งทางจิตใจเกี่ยวกับเรื่องเพศของเด็กวัยรุ่นเกิดจากความกดดันทางสังคมมากกว่าเกิดจากอารมณ์และจิตใจของวัยรุ่นเอง เขาเชื่อด้วยว่ามีผู้ใหญ่มากมายที่ไม่สามารถเข้าถึงวุฒิภาวะทางสังคมในเรื่องความสัมพันธ์กับเพื่อนต่างเพศและในการเสพเพศเพราะความต้องการทางเพศหยุดชะงักเฉพาะความพึงพอใจหรือ ได้รับจากการตอบสนองความต้องการทางเพศเพียงความสุขทางร่างกายเท่านั้น ไม่ก้าวไปถึงขั้นสนิทสนม ซึ่งเป็นความพอใจเหนือกายสัมผัส

ขั้นตอนที่ 6 วัยรุ่นคอนพลาย เป็นช่วงซึ่งบุคคลสามารถเลือกทำกิจกรรมทางเพศ ตามที่ตนพอใจมากกว่าในวัยที่ผ่านมา รู้จักคบหาสมาคมกับผู้อื่นอย่างผูกพันแน่นแฟ้นและมั่นคงยิ่งขึ้น ความสามารถทางสติปัญญาขึ้นถึงขีดสูงสุด รู้จักรับผิดชอบต่อชีวิตของตนเองและต่อความเป็นไปของสังคม รู้จักแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า

ขั้นตอนที่ 7 วัยผู้ใหญ่ ถ้าบุคคลมีพัฒนาการดำเนินมาดี โดยตลอดทั้ง 6 ขั้น ผู้นั้นก็จะเข้าสู่วัยผู้ใหญ่อย่างมีวุฒิภาวะ มีความสามารถในการสร้างความสัมพันธ์กับผู้อื่นเป็นอย่างดี

ซัลลิแวน เชื่อว่าความมีวุฒิภาวะ ความเป็นผู้ใหญ่ ความเจริญงอกงามของบุคลิกภาพมนุษย์ ไม่มีวันจบสิ้น แต่ความงอกงามของบุคลิกภาพนี้ จะเกิดขึ้นเมื่อบุคคลสามารถสร้างเชื้อไขไมตรีกับบุคคลอื่นๆ อย่างสนิทสนมความสามารถดังกล่าวนี้ นอกจากจะพัฒนาบุคลิกภาพให้มั่นคงแล้วยังสามารถแก้ไขความบกพร่องของบุคลิกภาพได้

จากทฤษฎีสัมพันธภาพ ของ ซัลลิแวน ที่กล่าวมา นำมาสู่สิ่งที่ผู้วิจัยจะนำมาใช้เป็นกรอบในการวิจัยจากแนวคิดเกี่ยวกับสุขภาพจิตและการอบรมเลี้ยงดูที่กล่าวมาแล้ว แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่าเด็กที่มีสุขภาพจิตดีมีปัจจัยมาจากสภาพครอบครัวที่ดี และสภาพครอบครัวที่ดี น่าจะเกิดจากการที่สมาชิกในครอบครัวมีสัมพันธภาพที่ดีต่อกัน พ่อแม่ผู้ให้การอบรมเลี้ยงดูเด็กที่ดีน่าจะเป็นผู้ใหญ่ที่มีพัฒนาการ การสร้างสัมพันธภาพระหว่างกัน ได้อย่างดีจึงทำให้เด็กได้เรียนรู้ในสิ่งที่ดี

แซส (Sasse. 1978 : 121-131 อ้างใน โสภ พิษณะโสภณ. 2542 : 12-13) ระบุว่าในระหว่างบุคคลจะมีลักษณะของสัมพันธภาพในด้าน 3 ด้านดำเนินไปด้วย ได้แก่ ความเชื่อใจกัน ความรักใคร่ ชอบพอกัน และพลังอำนาจ ดังนี้

1. ความเชื่อใจกัน (Trust) เป็นสิ่งที่ทั้งสองฝ่ายต้องการเมื่อเข้ามามีความสัมพันธ์กัน ถ้าสัมพันธภาพระหว่างบุคคลทั้งสองเกิดความเชื่อใจกันขึ้นแล้ว สัมพันธภาพจะมีแนวโน้มพัฒนาไปในทางด้านที่ดีขึ้น แต่ถ้าสัมพันธภาพระหว่างบุคคลทั้งสองดำเนินไปอย่างขาดความเชื่อใจกันขึ้นแล้ว แม้สัมพันธภาพจะดำเนินต่อไป แต่จะไม่มี ความยั่งยืนของศักยภาพในอนาคตที่จะนำไปสู่ สัมพันธภาพที่ใกล้ชิดสนิทสนมกัน ในสัมพันธภาพระหว่างพ่อแม่ลูก มักจะเกิดปัญหาเรื่องขาดความเชื่อใจกันได้บ่อยในช่วงวัยรุ่น วัยรุ่นมักจะบ่นว่าพ่อแม่ไม่เชื่อใจพวกเขา ส่วนพ่อแม่จะบอกลูกว่าลูกของพวกเขาไม่น่าไว้วางใจ สัมพันธภาพระหว่างพ่อแม่-ลูก เมื่อมีการดำเนินต่อไประยะเวลา

ยาวนาน พ่อแม่สามารถอาศัยเวลาสร้างความเชื่อใจให้ลูกเห็นได้ ส่วนลูกที่เป็นวัยรุ่นเมื่อแสดงท่าทางที่รับผิดชอบมากขึ้น พ่อแม่จะเกิดความ เชื่อใจขึ้นเอง

2. ความรักใคร่ชอบพอกัน (Affection or Linking) การที่คนเราจะชอบพอกันและกันนั้น เป็นสิ่งที่ซับซ้อนต้องอาศัยองค์ประกอบหลายอย่าง อาจขึ้นอยู่กับ

- รางวัลและการลงโทษ (ชอบคนที่ให้รางวัล เกลียดคนที่ลงโทษเขา)
- การหาประโยชน์ใส่ตัว และการสงเคราะห์ทำประโยชน์ให้ผู้อื่น (ไม่ชอบคนที่ทำให้เสียประโยชน์ แต่ชอบคนที่ช่วยเหลือ)
- อคติทัศนคติในการสร้างสัมพันธภาพของแต่ละคน (ผู้มีความนึกคิดเกี่ยวกับตนเอง ก็จะรู้สึกกับคนอื่น ๆ เพราะเชื่อว่า คนอื่น ๆ ก็คล้ายตัวเอง)

3. พลังอำนาจ (Power) คือความสามารถของผู้หนึ่งที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของอีกผู้หนึ่ง เช่น พ่อมีอำนาจลงโทษลูก แต่อำนาจไม่ใช่มิเพียงด้านเดียว ลูกสามารถมีอิทธิพลต่อพ่อแม่ได้ เช่น กัน เช่น ทารกมีอำนาจทำให้พ่อแม่ต้องดูแลเปลี่ยนผ้าอ้อมเวลาเปียกให้ ในสัมพันธภาพของคนสองคนมักจะมีผู้หนึ่งที่มีพลังอำนาจมากกว่า โดยอาจขึ้นอยู่กับหลายองค์ประกอบ เช่น อายุ มากกว่า การศึกษาสูงกว่า มีเงินหรือมีความสามารถต่าง ๆ มากกว่า ทำให้มีพลังอำนาจมากกว่าได้ นอกจากนั้นพลังอำนาจยังเป็นแหล่งที่ก่อให้เกิดความขัดแย้งต่าง ๆ ในสัมพันธภาพได้เช่นกัน ถ้าต่างฝ่ายต่างไม่ยอมกัน หรือมีการใช้อำนาจมากเกินไป

กล่าวโดยสรุปว่าสัมพันธภาพระหว่างบุคคลมิได้เป็นเพียงความเกี่ยวพันกัน หรือชอบพอกัน เท่านั้น แต่ต้องเป็นความสัมพันธ์แน่นแฟ้น ที่ก่อให้เกิดอิทธิพลของสัมพันธภาพต่อบุคคลทั้งสองฝ่ายด้วยซึ่งเมื่อนำแบบคิดมาใช้ศึกษาสัมพันธภาพระหว่าง สมาชิกในครอบครัวที่เป็นวัยรุ่นนี้ส่งผลให้เด็กมีสุขภาพจิตดีหรือไม่ ผู้วิจัยจึงกำหนดที่ระดับการศึกษาสัมพันธภาพถึง พ่อแม่ หรือบุคคลอื่นในครอบครัวที่เป็นสิ่งแวดล้อมของเด็ก ไม่ว่าจะเป็น ปู่ย่า ตา ยาย ลุง ป้า น้า อา ในการวัดระดับความไว้วางใจเชื่อใจกันและกัน รักใคร่ชอบพอกัน และอิทธิพลที่มีต่อกัน โดยเฉพาะอิทธิพลในทางบวก หรืออิทธิพลที่ดึงดูดใจกัน

2.3.2 สัมพันธภาพในครอบครัว

จากแนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับสัมพันธภาพถึงบุคคลของ แซส ที่กล่าวมา นักวิชาการไทยได้สรุปแนวคิดที่เกี่ยวกับสัมพันธภาพในครอบครัวไว้ เช่น กมลา แสงสีทอง (2526 : 8) กล่าวว่า สัมพันธภาพในครอบครัวเป็นความสัมพันธ์ตามบทบาทที่คนเรามีต่อสมาชิกคนอื่นใน ครอบครัว ถ้าความสัมพันธ์เป็นการปรองดองรักใคร่กลมเกลียวในครอบครัว นับว่าเป็นลักษณะ สัมพันธภาพที่ดี แต่ถ้าเป็นความขัดแย้งหรือมีความรู้สึกที่เป็นอริต่อกันถือว่าเป็นลักษณะของสัมพันธภาพที่ไม่ดีภายในครอบครัวบางคนเน้นที่ความสัมพันธ์ระหว่างสามีภรรยา ดังเช่น ศรีทัพบิม พานิชพันธ์

(2527 อ้างใน เอมอร์ มณีวัฒนา. 2538 : 19-20) กล่าวถึงสัมพันธภาพที่ดีของสามีภรรยา ควรประกอบด้วย

1. การมีความรักและความเข้าใจซึ่งกันและกัน เช่น เข้าใจในความต้องการของแต่ละฝ่ายเข้าใจความอ่อนแอ ความเข้มแข็ง ความบกพร่อง และความสามารถแต่ละฝ่าย ในบทบาทหน้าที่ ของตนเองและคู่สมรสเป็นต้น ทั้งความรักและความเข้าใจและจะสามารถช่วยกันแก้ไข หรือปิดเป่าอุปสรรคและปัญหาต่างๆ ที่บังเกิดขึ้นในครอบครัวได้โดยสันติวิธี

2. การแสดงความจริงใจต่อกัน มีความเลื่อมใสศรัทธา และความเชื่อถือและไว้วางใจ ตลอดจนความเชื่อมั่นในกันและกัน ต่างฝ่ายต้องมีความซื่อสัตย์และจริงใจต่อกัน ซึ่งทั้งคู่ควรหลีกเลี่ยงการแสดงพฤติกรรมในทางที่จะส่อไปให้เห็นว่านอกใจ หรือไม่จริงใจต่อกัน

3. ความอดทนและการให้อภัย ไม่มีสามีภรรยาผู้ใดที่จะไม่ประสบความขัดแย้ง หรือปัญหายุ่งยากกังวลใจในชีวิตสมรส ถ้าท่านระลึกได้เช่นนี้แล้ว ในฐานะสามีภรรยาที่ดีควรพยายามมองข้ามข้อบกพร่องเล็กๆ น้อยๆ ของกันและกัน และเมื่อมีอะไรเกิดขึ้นควรหันหน้าเข้าหากันร่วมปรึกษาหารือถึงปัญหาและช่วยกัน แก้ไขต่อไป

4. การปรับตัวในเรื่องเพศ สามีภรรยาบางคู่อาจมีปัญหาในเรื่องเพศ เนื่องจากขาดความรู้ความเข้าใจในเรื่องเพศ หรือความไม่สมบูรณ์ หรือความอ่อนแอหรือเสื่อมสมรรถภาพของคู่สมรสในด้านกามารมณ์ แต่ละฝ่ายควรได้สำรวจตนเองเกี่ยวกับการปรับตัวเองให้เป็นที่พึงพอใจต่อกันและกัน เมื่อทั้งสองฝ่ายมีความเข้าใจและสามารถตอบสนองทางเพศต่อกันและกันได้ด้วยดีแล้วสัมพันธภาพของคู่สมรสจะกระชับแน่นแฟ้นยิ่งขึ้น

5. การมีประชาธิปไตยในครอบครัว เช่น การไม่ก้าวล่วงไปในสิทธิของแต่ละฝ่ายมากเกินไป ควรมีความยกย่องนับถือ ความเกรงอกเกรงใจ ไม่ล่วงเกินอีกฝ่ายหนึ่ง

เพ็ญศรี พิชัยสนธิ (2535 อ้างใน เอมอร์ มณีวัฒนา. 2538 : 21) กล่าวถึงวิธีการสร้างความผูกพัน รักใคร่ในครอบครัว ดังนี้

1. ให้ความสำคัญต่อกันและกันและเคารพนับถือกันตามฐานะ เช่น สามีให้เกียรติภรรยาให้เกียรติสามี เป็นต้น

2. เอื้ออาทรต่อกันโดยแสดงความมีน้ำใจ ความห่วงใย และให้ความช่วยเหลือดูแลกันและกันเสมอ ทั้งยามปกติ ยามตกทุกข์ได้ยากหรือ มีปัญหา การแสดงน้ำใจห่วงใยช่วยเหลือกัน กระทำได้โดยไต่ถามทุกข์สุขและพูดคุยด้วยทุกครั้งที่มีโอกาส ช่วยเหลือในสิ่งที่ตนเองทำได้โดยไม่ต้องเอ่ยปากไหว้วาน เช่น สามีภรรยาเตือนกันและกันเองไปตรวจสอบสุขภาพตามหมอนัด เป็นต้น

3. การหาเวลาทำกิจกรรมร่วมกัน กิจกรรมที่ทำร่วมกันเป็นสื่อให้เกิดความสุขความพอใจและความสนุกสนานเป็นประสบการณ์ประทับใจร่วมกันระหว่าง สามีภรรยา พี่น้อง พ่อแม่ลูก การ

ทำกิจกรรมร่วมกันทำให้บุคคลได้ใกล้ชิดและรู้จักกันและกันดีขึ้น ประสบการณ์เดียวกันทำให้คิดถึงกันและกัน ภูมิใจด้วยกัน

4. ความสามัคคี คือสมาชิกครอบครัวมีความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน ไม่ว่าจะเป็นเรื่องใด จะสามัคคีร่วมมือกันทำงานเสร็จลุล่วงไปด้วยดี สมาชิกแต่ละคนของครอบครัวเต็มใจทำงานเพื่อกันและกันเพื่อ ครอบครัวเต็มความสามารถ

โสภา พิษณุ โสภณ (2542 : 16) ได้สรุป ลักษณะของสัมพันธภาพในครอบครัวไว้ดังนี้

- มีความรักใคร่ผูกพันกัน ห่วงใยกัน
- ให้เกียรติยกย่องซึ่งกันและกัน
- ซื่อสัตย์ต่อกัน
- มีน้ำใจให้แก่กันและกัน
- อุดหนุนและให้อภัยกัน
- ปรึกษาหารือกัน
- ให้กำลังใจกันและกันเมื่อมีปัญหา
- ไม่มีความลับซึ่งกันและกัน
- เสียดสีความสุขเพื่อสมาชิกอื่นในครอบครัว

กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข (2542) ระบุว่า การที่จะสร้างสัมพันธภาพที่ดีได้ ก่อนอื่นจะต้องรู้ว่าทุกคนต้องการสิ่งใดบ้าง สิ่งที่ต้องการให้เกิด ได้แก่

1. ความใส่ใจและเอาใจใส่ซึ่งกันและกัน ความใส่ใจในคนอื่น คือ มีความต้องการที่จะรู้ว่า มีอะไรเกิดขึ้นกับเขาบ้าง มีความสนใจในความคิดและความรู้สึกของเขา ต้องการรับรู้ในความล้มเหลวและความสำเร็จในชีวิตของเขา คนทุกคนชอบที่ให้ความสนใจในเรื่องราวของตัวเองอย่างจริงจัง แต่ในทางตรงข้ามทุกคนจะไม่อยากคบกับคนที่สนใจแต่เรื่องของตัวเองโดยไม่สนใจผู้อื่นเลย

2. ความไว้นับถือใจ การอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุข จำเป็นต้องให้เขาไว้วางใจในตัวเราด้วย เช่น การตรงต่อเวลา การรักษาสัญญา คนที่ไม่ได้รับความไว้นับถือใจก็ยากที่ใครจะคบเป็นเพื่อนได้

3. การยอมรับนับถือ คนทุกคนต้องรู้จักการนับถือตนเอง แต่ก่อนที่จะรู้จักนับถือตนเอง ต้องรู้จักที่จะนับถือผู้อื่นก่อน การรู้จักที่จะแสดงความชื่นชมและนิยมนินทาผู้อื่น ก็เป็นการแสดงถึงความเติบโตทางวุฒิภาวะด้วยเช่นกัน

4. การมีส่วนร่วมและการแบ่งปัน สัมพันธภาพที่ดีที่สุดคือการได้มีส่วนร่วมและแบ่งปันในเรื่องต่างๆ ไม่ว่าจะเป็น การมีส่วนร่วมในประสบการณ์ ร่วมเป็นเจ้าของในวัตถุสิ่งของมีส่วนร่วมและแบ่งปันในความคิดความรู้สึก การมีส่วนร่วมและแบ่งปัน หมายถึงการรับฟังคนอื่นเล่าถึงสิ่งที่

หวัง ความใฝ่ฝัน และความไม่สมหวัง ความจริงคนส่วนมากมักจะลังเลที่จะมีส่วนแบ่งปัน เพราะกลัวถูกปฏิเสธ หรือถูกมองอย่างผิดๆ แต่ความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นระหว่างเพื่อนจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อทั้งสองฝ่ายได้มีส่วนร่วมในชีวิตของกันและกัน

5. การมีความยืดหยุ่นสัมพันธ์ภาพที่ดีระหว่างคนสองคนควรมีความยืดหยุ่นไว้สำหรับความบกพร่อง ความผิดพลาด และความแตกต่างไว้ด้วย ความยืดหยุ่นหมายถึง การที่คน ๆ นั้นสามารถยอมรับและปรับตัวเข้ากับผู้อื่นได้ คนที่มีความยืดหยุ่นจะเป็นคนที่สามารถมีความสุขแม้จะอยู่กับคนที่มีความคิดเห็นต่างกัน หรือวิถีชีวิตที่แตกต่างกัน โดยปราศจากความรู้สึกกดดันหรือต้องเลียนแบบเพื่อนเพื่อที่จะเข้ากับเพื่อนได้ในคนที่ไม่มีความมั่นคงในตนเอง พบว่าไม่สามารถจะยอมรับเพื่อนหรือคนอื่นที่มีความแตกต่าง ได้การพัฒนาความสามารถในการยอมรับ และปรับตัวเข้ากับเพื่อนที่มีความแตกต่าง เป็นความท้าทาย และทำให้เพิ่มความเชื่อมั่นในเอกลักษณ์และความเป็นตัวของตัวเองมากขึ้น

6. ความเห็นอกเห็นใจคนอื่น คือความสามารถในการใส่ความรู้สึกในตัวเองในขอบเขตของความรู้สึกของคนอื่น การจะเข้าใจความรู้สึกความคิดและพฤติกรรมของผู้อื่นได้นั้นต้องมาจากการได้พิจารณาและสังเกตอย่างใกล้ชิด แต่ละคนก็มีแนวความคิดและวิธีแสดงอารมณ์ที่แตกต่างกัน

นายแพทย์ยงยุทธ วงศ์ภิรมย์ศานติ์ (2538 : 3 อ้างใน ธัญญา สนิทวงศ์ ณ ออยุธยา. 2540 : 10-11) ให้ความสำคัญต่อความสัมพันธ์ในครอบครัวโดยผ่านการสื่อสารในครอบครัวอย่างมีประสิทธิภาพ ระบุถึงการสื่อสารในครอบครัว 3 ระดับ คือ

1. การสื่อสารในชีวิตประจำวัน เป็นการสื่อสารความรู้สึกนึกคิดต่อกันในชีวิตประจำวัน เช่น ข้อมูลข่าวสาร ความคิดเห็น ความพอใจหรือไม่พอใจ ความกลัวหรือความวิตกกังวล ความคาดหวังและความปรารถนา หากการสื่อสารนี้เป็นไปด้วยดีจะนำมาซึ่งความผูกพันในครอบครัวที่ใกล้ชิดมากขึ้น

2. การสื่อสารเพื่อแก้ปัญหาหรือการสื่อสารเมื่อมีความต้องการต่างกัน ในชีวิตครอบครัว การขัดแย้งกันย่อมเกิดขึ้นเป็นธรรมดา หรือแม้แต่เกิดปัญหาในครอบครัว หากทั้งสองฝ่ายช่วยกันหาทางออกด้วยดี ไม่เกิดการสะสมปัญหา ความรู้สึกผูกพันและความรู้สึกรับผิดชอบต่อครอบครัวจะทวีขึ้น

3. การสื่อสารในสถานการณ์ที่ยากลำบาก ในชีวิตครอบครัวจะมีบางขณะที่เกิดเหตุการณ์ที่ทั้ง 2 ฝ่ายอยากสื่อสารกันให้เข้าใจ เช่น ปัญหาเรื่องเพศ ปัญหาเรื่องบุคคลที่ 3 การสื่อสารเมื่อเกิดเหตุการณ์นี้มักจะมีฝ่ายใดหนึ่งมีอารมณ์ และไม่พร้อมจะเข้าใจ การสื่อสารให้สถานการณ์เหล่านี้คลี่คลายจึงเป็นเรื่องสำคัญยิ่ง ริชาร์ด แกรนแดล (Richard C. Grandall อ้างใน สุธีรา นุ้ยจันทร์. 2530 : 20) กล่าวถึงความสัมพันธ์ในครอบครัวว่าเป็นความสัมพันธ์แบบปฐมภูมิ (Primary Relationship) มีองค์ประกอบดังนี้

3.1 จำนวนของบทบาท (Number of Role) ความสัมพันธ์ในครอบครัวจะมีความสัมพันธ์กันหลายบทบาท เนื่องจากครอบครัวมีการปฏิสัมพันธ์กันหลายด้าน ทำให้เกิดความสนใจ ได้รู้จักกันนิยม ความเชื่อถือ ตลอดจนบุคลิกที่แท้จริงของกันและกัน

3.2 การสื่อสาร (Communication) ความสัมพันธ์แบบปฐมภูมิ เป็นความสัมพันธ์แบบเปิด มีการพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็น

3.3 อารมณ์ (Emotion) ความสัมพันธ์ในครอบครัวจะก่อรูปจากอารมณ์ต่างๆระหว่างสมาชิกก่อให้เกิดความรัก ความเข้าใจ ความผูกพันรักใคร่ ความขัดแย้ง

4. ความสามารถในการถ่ายทอดความรู้สึก (Transferability) ความสัมพันธ์แบบปฐมภูมิก่อรูปขึ้นกับบุคคลใดบุคคลหนึ่งอย่างแน่นอน เป็นการปฏิสัมพันธ์กับบุคคลแต่ละบุคคลไป มีความรู้สึกผูกพันเฉพาะเจาะจงยากที่จะเปลี่ยนแปลงได้

2.3.3 ความหมายของสัมพันธภาพ

ศรีทับทิม พานิชพันธ์ (2527 : 115-116) ให้ความหมายของสัมพันธภาพว่า หมายถึง ความเกี่ยวข้อง ความผูกพันรักใคร่ ความสนิทสนมกลมเกลียวกัน ความคุ้นเคยใกล้ชิดกันฉันท์มิตร สัมพันธภาพเกิดจากการติดต่อกันระหว่างบุคคลสองคนซึ่งมีความในใจบางสิ่งบางอย่างร่วมกัน มีการสนทนาติดต่อกันฉันท์มิตร สัมพันธภาพนี้อาจจะเป็นไปในทางที่ดี คือเป็นมิตร หรืออาจจะเป็นไปในทางที่ไม่ดีคือ เป็นศัตรูก็ได้ ถ้าเป็นไปในทางที่เป็นมิตร ก็จะก่อให้เกิดสัมพันธภาพที่ดี แต่ในทางตรงข้าม ถ้าการแสดงออกเป็นไปในทางที่เป็นศัตรูและผู้ตอบสนองมีความรู้สึกเป็นศัตรูย่อมก่อให้เกิดสัมพันธภาพที่ไม่ดี

ดิงเมเยอร์และแมกเคย์ (Dinkmeyer and Mckay, 1983 : 7) ได้กล่าวถึง สัมพันธภาพว่ามีลักษณะดังนี้ มีความเกี่ยวข้องและดูแลซึ่งกันและกัน ผูกพันซึ่งกันและกัน มีความต้องการที่จะรับฟังซึ่งกันและกัน ร่วมกันคลี่คลายในความคับข้องใจ แบ่งปันความคิดและความรู้สึก มีจุดประสงค์ร่วมกัน สนับสนุนและยอมรับซึ่งกันและกัน

ปุย โรจนบุรานนท์ (2515 : อ้างใน ลัดดาวัลย์ เกษมเนตร, 2531 : 106) กล่าวว่า บิดามารดาควรให้ความรักที่ถูกต้องโดยการช่วยเหลือตามความสามารถ รู้จักชมเชย ให้กำลังใจ ยอมรับสภาพของคน ยกย่องในความสามารถและเห็นใจเมื่อผิดพลาด ไม่เยาะเย้ยถากถาง ถ้าเด็กได้รับความรักจะรู้จักสร้างความรักให้กับครอบครัวของตนต่อไป ถ้าบิดามารดาไม่สนใจปรับปรุงความสัมพันธ์ภายในครอบครัว ปล่อยให้เด็กเจริญเติบโตอยู่ในสิ่งแวดล้อมที่ผิดปกติ ย่อมนำไปสู่ความแปรปรวนในสภาพจิตใจของเด็กต่อไป

ศศิญา ทุมเสนา (2542 : 12) กล่าวว่าความสัมพันธ์ของบุคคลในครอบครัวและการดำเนินชีวิตในครอบครัว หมายถึง ภายในครอบครัวมีความสัมพันธ์และมีการดำเนินชีวิตของบุคคลในครอบครัว

ครัว คือ บิดามารดา หรือผู้ปกครอง บุตร ญาติพี่น้อง อยู่ร่วมกันด้วยความรัก ความอบอุ่น มีความสุข ความสอดคล้อง หรือความขัดแย้ง และรวมถึงความรู้สึกรักของนักเรียน ต่อบุคคลในครอบครัวโดยแบ่งออกเป็น 3 ระดับ คือ ระดับดี ระดับดีพอใช้ และระดับไม่ดี

1. ความสัมพันธ์ของบุคคลในครอบครัว และการดำเนินชีวิตในครอบครัวระดับดี หมายถึง บุคคลในครอบครัว มีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน ร่วมกันคิดแก้ไขปัญหาในครอบครัวอย่างสม่ำเสมอ

2. ความสัมพันธ์ของบุคคลในครอบครัว และการดำเนินชีวิตในครอบครัวระดับดีพอใช้ หมายถึง บุคคลในครอบครัวมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน ร่วมกันคิดแก้ไขปัญหาในครอบครัวในบางครั้ง

3. ความสัมพันธ์ของบุคคลในครอบครัว และการดำเนินชีวิตในครอบครัวระดับไม่ดี หมายถึง บุคคลในครอบครัวมีความสัมพันธ์ที่ไม่ดีต่อกันและไม่ช่วยกันคิดแก้ไขปัญหาในครอบครัว

สัมพันธภาพในครอบครัวจึงหมายถึง การแสดงออกของพ่อแม่ที่มีต่อลูกในการดำเนินชีวิต ใน ครอบครัว เช่น การวางแผนร่วมกันในการเลี้ยงดู การมีส่วนร่วมในกิจกรรมในบ้าน การติดต่อพูดคุยสื่อสารอย่างเข้าใจกันและกัน การไว้วางใจ ความเอาใจใส่ดูแลซึ่งกันและกัน มีความผูกพันกัน มีเวลาให้ครอบครัวอย่างเหมาะสม มีความรัก ความเอื้ออาทร และการให้อภัย

2.3.4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสัมพันธภาพในครอบครัว

โกรทแวนน์ และคูเปอร์ (Grotevant and Cooper.1985 อ้างในเสาวภา เบ็ญจพันธุ์ทวี 2540 : 31) บิดามารดากับเด็กวัยรุ่น และพัฒนาการทางจิตสังคม ในกลุ่มตัวอย่าง 84 ครอบครัว ที่มีบุตรเรียนอยู่ชั้นมัธยมปลายและมีบุตรวัยเด็กอีกหนึ่งคน โดยผู้วิจัยได้อัดเทปการสนทนาที่ใช้เวลาประมาณ 20 นาที โดยให้แต่ละครอบครัววางแผนกิจกรรมร่วมกันในช่วงวันหยุด 2 สัปดาห์ โดยไม่มีข้อจำกัดด้านงบประมาณเพื่อพิจารณาปฏิสัมพันธ์กันภายในครอบครัว เกี่ยวกับการแก้ปัญหาและการร่วมกันปรับแผนการ เพื่อดูการมีส่วนร่วมของบุตรวัยรุ่นในครอบครัว พบว่า รูปแบบปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุรุษชายกับบิดาเกี่ยวกับพัฒนาการของเอกลักษณ์แห่งตน นอกจากนี้ยังพบว่า ความสามารถสื่อสารกันในครอบครัวสัมพันธ์กับพัฒนาการของเอกลักษณ์แห่งตน

วาสนา สรมณี และคณะ (2517) ได้ทำการศึกษาเด็กที่มาจากครอบครัวที่พ่อแม่เป็นโรคจิต 11 ราย พบว่าเด็กเหล่านั้นมักจะป่วยเป็นโรคจิตด้วย ที่เป็นเช่นนี้เพราะพ่อแม่ที่เป็นโรคจิตจะมีการสื่อสารทางวาจาและความสัมพันธ์ที่ผิดปกติกับลูก จากการศึกษาจะเห็นได้ว่า สภาพทางเศรษฐกิจ การควบคุมอารมณ์ของพ่อแม่ และการไม่เข้าใจธรรมชาติของเด็ก ล้วนมีผลต่อการสร้างสัมพันธภาพในครอบครัวและสัมพันธภาพในครอบครัวที่คลอนแคลนก็จะส่งผลต่อเด็ก ซึ่งจะก่อให้เกิดปัญหาต่าง ๆ อีกมากมาย

นารี หงส์จรรยา (2528) พบว่าสภาพครอบครัวของเด็กที่อยู่ในลักษณะครอบครัวที่ไม่สมบูรณ์ คือ พ่อแม่ลูกอยู่กันไม่พร้อมหน้า หรือไม่ได้อยู่ด้วยกัน ความสัมพันธ์ของพ่อแม่กับเด็กและเยาวชนส่วนใหญ่ไม่ดีเท่าที่ควร คือ มีความไม่เข้าใจกัน ถูกปล่อยปละละเลยตามยถากรรม ทะเลาะกันบ่อย ความสัมพันธ์ของพี่น้องโดยปกติแล้วไม่ถูกกัน ไม่สนใจกัน ภายในครอบครัวมีเรื่องขัดแย้งกันบ่อยทำให้เด็กและเยาวชนถูกลงโทษบ่อย สาเหตุเหล่านี้ทำให้เด็กและเยาวชนเกิดความรู้สึกน้อยใจและต้องการไปให้พ้นจากสภาพเช่นนั้น

ประภารัตน์ ทวีเกียรติตระกูล (2528) ศึกษาพบว่าสัมพันธภาพระหว่างสามีภรรยาที่มีความสัมพันธ์ทางบวกกับการรับรู้บทบาทการเป็นบิดาของสามีในขณะที่ภรรยาตั้งครรภ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

สุชา จันทน์แอม (2520 : 84-87) กล่าวถึงสัมพันธภาพของบิดามารดากับเด็กว่า การที่บิดามารดาไม่ได้อยู่ร่วมกัน อาจเพราะการหย่าร้าง การตายหรือการทอดทิ้ง หรือแยกกันอยู่ก็ตาม เป็นผลให้เด็กขาดความเอาใจใส่ดูแล ไม่ได้ความรัก ความอบอุ่น ความเห็นอกเห็นใจเท่ากับบิดามารดาอยู่ร่วมกัน มีผลทำให้เด็กมีความรู้สึกไม่ปลอดภัย รู้สึกถูกทอดทิ้งให้โดดเดี่ยว ขาดผู้เป็นแบบอย่างที่ดี

จากผลงานวิจัยที่กล่าวมานั้น จะเห็นได้ว่าสภาพแวดล้อมทางบ้าน และบรรยากาศของครอบครัวมีอิทธิพลต่อสุขภาพจิตของเด็กมาก เพราะครอบครัวที่มีสัมพันธภาพที่ดีต่อกัน เข้าใจกัน เอาใจใส่ดูแลซึ่งกันและกัน จะทำให้สุขภาพจิตของเด็กดี และเด็กสามารถปรับตัวอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

2.4 กรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย

จากแนวคิดทฤษฎีและเอกสารงานวิจัยที่กล่าวมา ผู้วิจัยได้นำการกำหนดตัวแปรที่จะใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ดังนี้

1. ตัวแปรที่อิสระ (Independent Variable) กำหนดให้ลักษณะทางชีวสังคม การอบรมเลี้ยงดู และสัมพันธภาพในครอบครัวเป็นตัวแปรอิสระ ดังนี้

1.1 ลักษณะทางชีวสังคม ประกอบด้วย เพศ ระดับการศึกษาของบิดามารดา ระดับรายได้ของครอบครัว สถานภาพของบิดามารดากับนักเรียน จำนวนพี่น้อง ลำดับการเกิด

1.2 การอบรมเลี้ยงดู 4 แบบ ได้แก่ การอบรมเลี้ยงดูแบบ รัก สนับสนุน การอบรมเลี้ยงดูแบบ ใช้เหตุผลมากกว่าอารมณ์ การอบรมเลี้ยงดูแบบ ลงโทษทางจิตมากกว่าทางกาย การอบรมเลี้ยงดู .. แบบ ควบคุมน้อยมากกว่าควบคุมมาก

1.3 สัมพันธภาพในครอบครัวหมายถึงความถึงบรรพชาศในครอบครัว ความรัก ความเอาใจ
ใส่ดูแลกัน การมีเวลาร่วมกิจกรรมกัน

2. ตัวแปรตาม (Dependent Variable) ได้แก่ สุขภาพจิตของเด็กวัยรุ่น

แผนภูมิที่ 2.2
แสดงกรอบแนวคิดในการวิจัย

